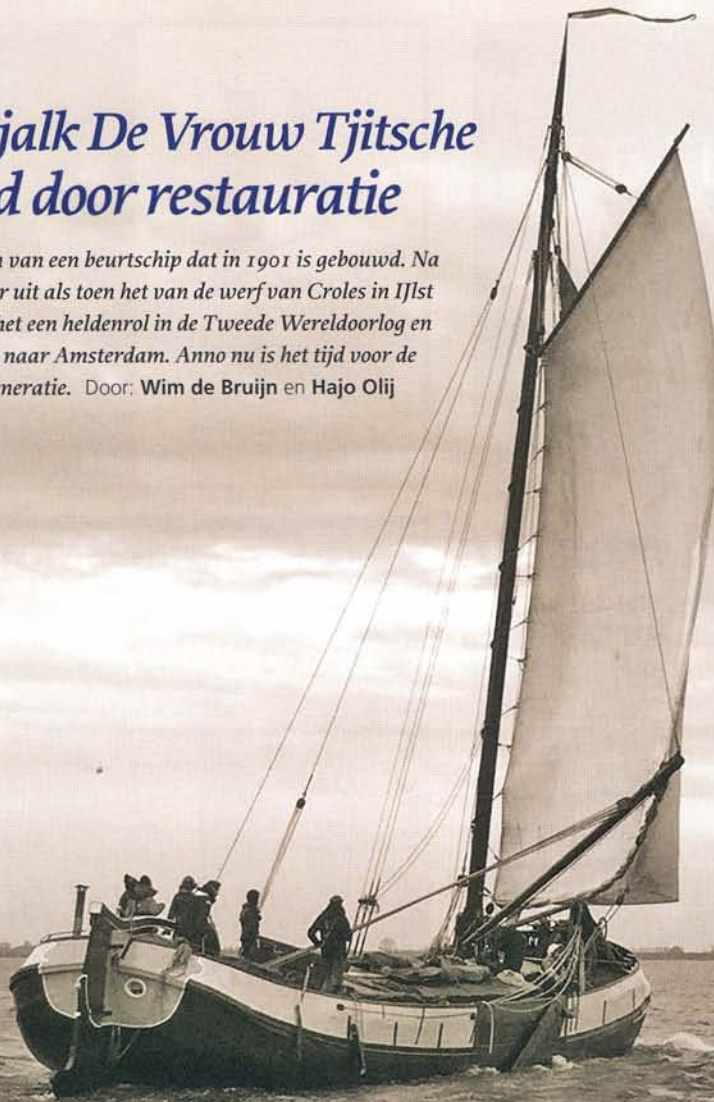


De paviljoentjalk *De Vrouw Tjitsche* Deel 2: Gered door restauratie

Het kan raar lopen in het leven van een beurtschip dat in 1901 is gebouwd. Na 122 jaar ziet het er (bijna) weer uit als toen het van de werf van Croles in IJlst liep. In de tussentijd vervulde het een heldenrol in de Tweede Wereldoorlog en voer het daarna als beurtschip naar Amsterdam. Anno nu is het tijd voor de restauratie door een nieuwe generatie. Door: Wim de Bruijn en Hajo Olij



Vijf jaar na de oorlog, waarin *De Vrouw Tjitsche* vijfhonderd kinderen vanuit het hongerende Holland naar Friesland had gebracht (zie SdZ 2023.8), werd de beurtdienst Koch & Eekhof ontbonden. Schipper Catrinus Eekhof kocht het scheepje en bleef op zijn beurt nog tot 1957 op Amsterdam varen. De tjalk werd vervolgens verkocht naar Rotterdam. Er kwam een stuurhut op met achter, over het paviljoen, een salonroef. Het mastdek ging eruit, de gangboorden werden versmald, de den verhoogd en doorgetrokken. De tonnage ging van 99 naar 104 ton. In de machinekamer werd een Lister JP 4 van 40 pk geplaatst. De Kromhout koppeling bleef, met reductie van 1000 naar 400 toeren.

Op het laatst werd steeds meer vletwerk aangenomen, de tjalk werd onder de naam *Kwiek* afgeragd en liep veel deuken en butsen op. Ze is zelfs een keer in de monding van de Waalhaven gezonken, de papegaai en scheepshond kwamen daarbij om. In 2016 sprak Hajo Olij met de toenmalige eigenaar Koos de Jong, een

wandelende encyclopedie als het om zijn tjalk ging. Koos vertelde aan Hajo: 'In 1983 heb ik de tjalk gekocht. Ze lag als woonschip in de Rotterdamse haven. Ik begon te reconstrueren hoe het moest zijn geweest. Het dak van het paviljoen had lange ruiten, dus dat moest oud zijn. Zo ontdekte je steeds meer.

We hebben heel veel gedaan, de den verlaagd, weer brede gangboorden gemaakt en een nieuw voordek gelegd en ook de later aangebrachte salonroef en stuurhut verwijderd. Op een werf in Franeker viel ze van de karren, er moest toen een nieuw vlak onder. Uit eigen zak heb ik gelijk ook de kimmens laten vernieuwen. We hebben het schip toen ook weer onder zeil gebracht.'

Weer onder zeil

De Jong vertelde verder: '*De Vrouw Tjitsche* zeilt goed en snel. In Groningen, Friesland en op het Wad kan je alle kanten op. Maar ik zeilde steeds minder. Je moest steeds weer een groepje mensen bij elkaar harken. Ik kwam

boven: Een zeiltocht met vrienden op het Lauwersmeer

in het riet bij Winsum terecht, een stille plek en woon hier al vele jaren tot volle tevredenheid. Het schip ziet er niet uit, maar vergis je niet, het ijzer is goed en alles is er nog, zoals de zeilen. Als ik me kwaad maak, ga ik een paar weken met de staalborstel aan de gang en smeer een blik lijnolie leeg, daarna ziet alles er weer prima uit. We hebben net een nieuw luik voor het vooronder geklonken en ik zoek naar een mogelijkheid om weer bolders te gie-ten. Ook studeer ik nog verder: waarom loopt op oude foto's de reling niet door en liggen de zwaardbouten op het potdeksel? Ik werk drie dagen in de week als vrijwilliger in het Noordelijk Scheepvaartmuseum in Groningen (tegenwoordig het Museum aan de A-red.). Er komen veel vragen binnen en ik ga op zoek naar de antwoorden. Leuk werk, maar geld levert het niet op.

De chartervaart is de afgelopen tijd bedolven



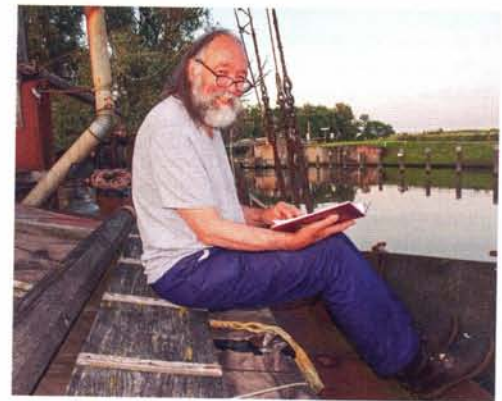
PRIJS VOOR AFSTUDEER-SCRIPTIE OVER SKS-SKÛTSJES
Als student van de HBO-opleiding Maritieme Techniek van de NHL Stenden toonde Riemer

Halbertsma al zijn interesse in klassieke schepen. Zijn onderzoeksopdracht voor de SKS won de Maritime Students Award van de Koninklijke Nederlandse Vereniging van Technici op Scheepvaartgebied (KNVTS). Docenten van zijn opleiding hadden hem voorgedragen voor deze prijs die jaarlijks wordt uitgereikt aan de beste afgestudeerden in het Nederlandse maritiem onderwijs. De SKS had voor de ontwikkeling van de Zeilformule 2020 een afstudeeropdracht geformuleerd en uitgezet bij NHL Stenden Hogeschool. Het idee achter de opdracht was om naast de blokverhoudingen van de skûtsjes (lengte, breedte en diepgang) ook de rompvormparameters in beeld te krijgen en te beschrijven. Skûtsjes zijn 100 jaar oud en er is geen skûtsje gelijk. Riemer slaagde erin om een relatie te vinden tussen rompvorm en zeiloppervlak. Die gegevens zijn verwerkt in de Zeilformule 2020 die op vrijdag 11 december 2020 is aangenomen.

onder enorm veel regels en nu komen de privé-schippers aan de beurt. Alle keurings-eisen van het CvO, het kost handenvol geld en waarom? Zijn er zoveel ongelukken gebeurd? *De Vrouw Tjitsche* wordt er niet origineler of mooier van. Er zijn weinig jonge mensen, die zo'n schip willen overnemen. Al dat onderhoud en een hypotheek is moeilijk. Ik, en veel schippers met mij, wij maken ons zorgen! Zeer kort na dit interview in 2016 overleed De Jong en daarna lag het schip aan het Reitdiep weg te roesten. Toch gloorde er hoop...

Riemer Halbertsma nieuwe eigenaar

De tjalk zag rood en groen van de roest en aanslag. Riemer Halbertsma voer er met enige regelmaat langs tijdens tochten van en naar het Lauwersmeer en was onder de indruk van de mooie lijnen van deze paviljoentjalk. Hij hoefde niet lang na te denken over de aankoop en in 2018 was hij de nieuwe eigenaar. Als jongen zeilde Riemer op het 17 meter lange tjalkje van zijn ouders, eerst met het hele gezin en later vaak alleen met zijn broer. Ze gingen er ook mee op vakantie. Als het even kon zeilde Riemer als jonge knaap al mee op de *Bruinvisch* en nu zeilt hij, als er tijd is, met zijn broer mee in de Strontrace of het Beurteveer. Hij volgde in Leeuwarden de hbo-opleiding scheepsbouwkunde en kon zijn afstudeerscriptie bij Conoship in Groningen voltooien (zie kader). Riemer tekende tuigplannen, timmerde schepen in en werkte een jaar bij Jachtwerf Vitters



links: De paviljoentjalk, vlak voor het schip door Koos de Jong werd gekocht in Rotterdam

rechts: Opname tijdens de zomerreünie in 1994 van de LVBHB in Harlingen

onder: Koos de Jong op de luikenkap

in Zwartsluis. Maar de reistijd brak hem op en hij ging solliciteren en werd aangenomen als projectleider bij Conoship in Groningen. Hij is daar nu uitsluitend met wind(hulp)voortstuwingsystemen voor vrachtschepen bezig. De deelnemende bedrijven aan dit project delen standpunten en ontwikkelen plannen om de grote mogelijkheden voor innovatieve technologieën in toekomstige emissievrije scheepvaart te verkennen. Dit Nederlandse innovatieve industriële maritieme 'ecosysteem' heeft de potentie om een grote wereldspeler te worden in het ontwikkelen en leveren van groene technologieën voor de scheepvaart. Deze groene technologieën kunnen (het noorden van) Nederland van zeer concrete handvatten voorzien om de reductie van stikstof en CO₂ te versnellen. Doel is om de koolstofuitstoot in 2030 met



links boven: Goed is de S-vorm van het gepiekte achterschip te zien. Het roer kan met de takel een stukje worden gehesen



rechts boven: Trapje van het dek naar het paviljoen met in de hoek de bedstee

midden: Onvoorstelbaar dat passagiers in dit paviljoen de overtocht van Bolsward naar Amsterdam moesten doorbrengen

onder: Het paviljoen is weer origineel met paneel-deurtjes, banken, kachel/fornuis en tafel met stoelen

tachtig procent te verminderen. Een streven waar Riemer zich helemaal in kan vinden en waar hij graag aan meewerkt.

Restauratie

's Avonds en in de weekends is Riemer aan zijn schip bezig. De bedoeling is om het terug te restaureren naar de 'bouwstaat', oftewel naar de verschijningsvorm die het schip had toen het van de helling liep, uiteraard voor zover dat mogelijk en bekend is. Samen met zijn broer heeft hij al honderden klinknagels weer teruggebracht op plaatsen waar die vroeger zaten. De hoek tussen den en gangboord was welswaar gelast, maar is inmiddels groten-deels weer voorzien van een geklonken hoeklijn, zoals die er vroeger zat.

Voordat ze hier aan konden beginnen werd alle groen van de romp afgewassen, ontvet en in de verf gezet. Binnen was het een grote puinhoop. Onder de vloer in het ruim was er, na het aanbrengen van het nieuwe vlak en de kimmen nooit olie op de huid en spanten gesmeerd. Ga dan maar eens alles ontroesten en in de olie zetten! Een heidense en vooral smerige klus! Het vooronder is nu de werk-





boven: Riemer maakte eigenhandig een moderne badkamer

rechts: De den was aan het gangboord gelast. Riemer klom er met zijn broer voor het originele beeld toch weer een hoeklijn tegenaan

inzetje: De gloeiendhete klinknagel wordt geklonken

onder: Als het even kan wordt er op het Lauwersmeer gezeild



kastruimte, een rondlopend bankje met eronder berging en een bedstee. De kachel staat aan bakboord en in de midscheeps kun je aan tafel zitten. In de hoek aan stuurboord is een trapje naar het achterdek.

Vanuit het paviljoen loop je bukkend de machinekamer in waar een zware, 40 pk Lister JP-4 diesel staat opgesteld. Verder naar voren kom je in het ruim waar Riemer een tijdelijke kombuis heeft getimmerd. Inmiddels is de badkamer, met heel fraaie details, helemaal klaar. De rest van het ruim is nog leeg. Voor de komende drie jaar is er nog werk genoeg. Maar als er even tijd is vaart hij mee met de Noordkaper van zijn ouders of het scheepje van zijn broer.

Het is moedig om een restauratie zo consequent uit te voeren. De zwaarden hangen aan het schip en lopen met kettingen en staal draad naar de zwaardlieren. Het staal draad wordt straks wel vervangen door Dyneema, want al die vleeshaken moeten worden voorkomen. Grappig is wel dat de betimmering van het paviljoen in feite aan het dek hangt. De romp is goed geïsoleerd met een speciale folie die de huid niet raakt, zodat je altijd bij de huid kan komen om die van een nieuwe laag olie te voorzien tegen het roesten. Ook kan eventueel condens vocht via ventilatie weer worden afgevoerd.

Tijdens ons gesprek kreeg ik steeds meer bewondering voor het geduld en de kennis van de enthousiaste Riemer. Over enkele jaren kan er zonder twijfel weer een geheel originele paviljoentjalk aan de vloot traditionele schepen worden toegevoegd. ♪

plaats met een werkbank, lintzaag, afkortzaag en een solide cirkelzaag.

Het paviljoen is weer grotendeels zoals het vroeger geweest moet zijn. Dat kon hij reali-

seren omdat Riemer een geheel bewerkt en door familie van de eigenaar bewaard deurtje kreeg, zodat hij exact kon zien hoe de randen van de panelen waren vormgegeven. Er is veel